Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 19 ОКТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 125 (7783). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

•

ЛаьрхIар кхоачашду

Шу чакхдала юхейисар шн бутт совгIа ха мара яц. Цудухьа шоай хьинар кхо ца деш къахьег республикерча дуккхача промышленни предприятей коллективаша шоаш шера тIанйца доккхий декхараш толамца кхоачаши тIеххкоачаши дара. Царех цаI я Карабулакски химически реагентий завода коллектив. Дерригача технико - экономически хьокхамий нйс бетта плани тIанйца декхараш тIеххкоачашдаьд цо. Цу юкъа паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа предприяте болхлоша арахийцай 172 эзар сома маьха товарни продукци. Продукци маьхалъяккхара паччахьалкхен план 117,2 процент кхоачаш а я, заданел тIех шоай потребителашка цар ехкай цхьа миллиони 565 эзари сом мах бола тайп-тайпара химически реагенташ.

Къаьстта дика тоадаьд шнй технико-экономически хьокхамаш предприяте коллективо экономически реформа хьалашка къахьега йолаелча денз. Къахьегама овсарле лакхъяра нйс бетта задани 110,6 процент кхоачашъяьй цо. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьй планал тIех арахийца еррига товарни продукци. Оттабаьча боарамал тIех продукци маьхалъяккхарах, бийдал, электроэнерги, кхьйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах паччахьалкхенна пайда бара задани 136,2 процент кхоачашъе вIаштIехьдаьннад цунна. ХIаьта планагIа лаьрхIачул совгIа 489 эзар сом пайда а баьб цо укх шера.

Деша дай бац

Доккхий декхараш тIанйцад шийтталагIча пятилетка диьлагIча шера Грозненски биохимически завода болхлоша. Чакхбоалаш латт иттлагIа бутт. Долче, мишта кхоачашду цар шоаш денна дош? Ер шу доладелча денз хIанзалца хьабаьча балха итогашка хьежача къахьега гуш да уж шоай деша дай ца хилар. Къахьегама овсарле лакхъярен пайда бареи заданех лоархIабаьбале а, кхы мел долча хьокхамий заданеш кхоачаш ца еш бисаб уж. Товарни продукци арахецара нйс бетта задани 99,5 процент мара кхоачашъяьяц завода коллективо.

Самофинансированеи йиззача хозрасчетен кердача системагIа къахьегача предприяте коллектива балха тIа керттерча хьокхамех цаI лоархIаш ба шнй потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачашделга. Укх деношка хиннача КПСС обкома бюро заседане белгалдаьккхар республикерча дуккхача промышленни предприятей коллективаша договорни декхараш кхоачаш ца дарах потребителашка дIа ца кхоачаш йиса продукци 32 миллион сома маьхага дIакхоачаш йолга. Царех цаI я биохимически завода коллектив а. Цо шнй договорни декхараш 91,6 процент мара кхоачашдаьдац.

ТIеххьара гектараш

Дика хьувкъадир укх шера ка бола ялаташ Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза кхоалагIча отделене кхаш леладераша. Плайал дукхагIа чуийцар кIа; мукх. Из толам баккха новкъостал дир, дукхагIа дар интенсивни технологех а долай, ка бола ялат агротехнически толашагIа йолча хана дIадеро.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iе Iема бац хозрасчетни хьисапе къахьегача цу отделенера кхаш леладераш. ЛаьрхIад укх шера хинначул тIадоагIача шера хIара гектара тIара пхи центнер дукхагIа ялат чуэца. Дагалаьцар кхоачашдара махулла тешамегIа лард йолла гIерташ а боахк хIанз.

Укх шера чуийца ка бола ялат цхьан моттиге цхьатарра шин шера кхедаь да. КхозлагIа а цига дIадийча во хьувкъаргдолга ха а ховш цу культурана керда кхаш хьакъоастадир, масала: рапс чу а нйца силоса хьажкIаш, ялата хьалха кхача хьажкIаш, доакъара горохаца цхьана кен, рожь, кхытайпа культураш дIайийна хиннараш. Уж чуэццаше а болабелар механизатораш гурахьа дIадувча ялата лаьрхIа лаьтта кийчде. Къаьстта а боккха теркам тIабахийтар из интенсивни технологех дIадувргдолча кхашта. Цига хиннача культурех уж мунъадоаллаше а органически удобренеш тайсар, тIаккха эшача боарамагIа — 20 — 22 сантиметр кIоарга аьхачул тIехьагIа минеральни удобренеш а тайса лаьтта чудунйташ хий а дилла махкаш даьхар, культиваци йир. Агротехника бокъонаша дIадеххача тайпара, цуга диъ-пхе дийнахьа са а лаIнйта дIаде доладир.

Боккха теркам тIабахийтар фу кийчдара а. Из деррига а цхьоалагIчеи шоллагIчеи класса кондицега дIакхоачадир.

Иштта дика хьалхе а кийчо яра вIаштIехьдалийтар ка бола ялаташ дIадера балхаш сиха дIадахьа. ХIанз тIеххьара кховзткъа гектар гаргга кха мара дисадац дIаде дезаш.

Х. МАГОМЕТОВ.

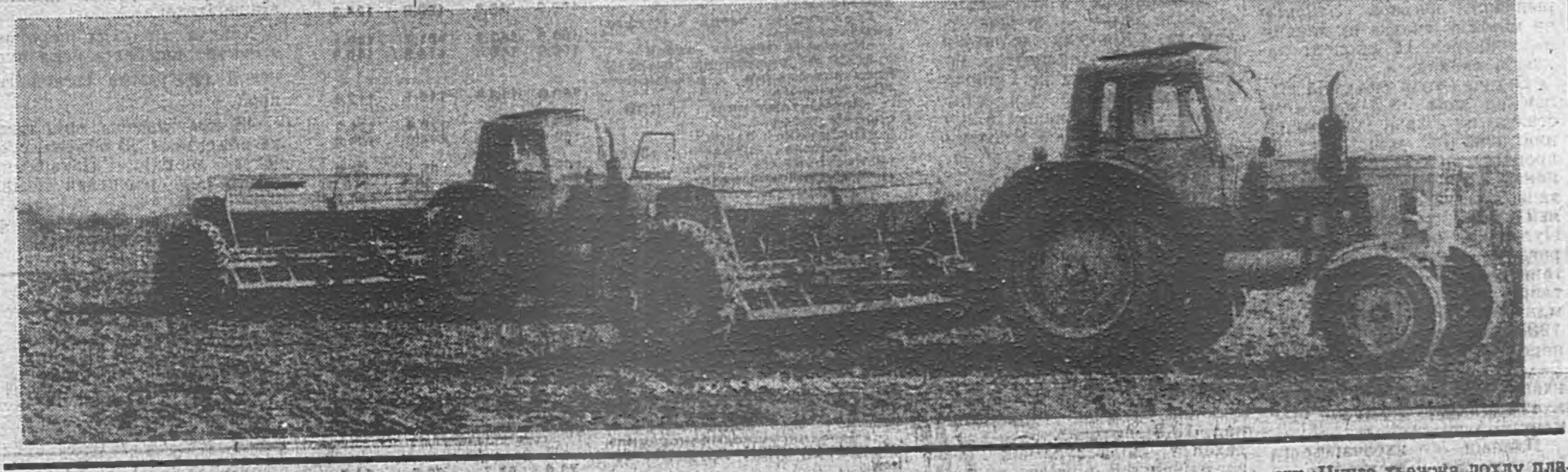

СУРТАШ ТIА: «Лермонтовский» совхозе яхье хьалхалаттачарна юкъебоагIа механизатораш (аьрдехьара аьттехьа) П. Цароеви Л. Батчаеви; цу боахаме гурахьа дув ялат дIадуш йоахка агрегаташ.

В. ЮНЦЕВИЧА сурташ.

Хьалаш бе-бе да

Шекара свеклаш чуэцаш да Шалински района боахамаш. Мишта дIабода из болх, малагIа ледарлонаш я цу даькъе? Цох дувцаш я ер материал.

Доккха да района свеклай кха — 3535 гектар. Ер бутт бекъалуча дийнахьа царех ши эзар гектар мара чуийца яьннаяцар. Специалисташа дувцачох, укх шера 75 эзар тонн «мерза овлаш» дохкаргда шаьлахоша паччахьалкхенга, оттаьча планал итт эзар тонн кIезигагIа. МалагIа да бахьан?

Цу хаттара дола жоп лаха хала хиланзар. Август бетта оттаьча сводкагIа района свеклай кха хIанз долчул кхо бIаь гектар доккхагIа дар. Цхьабакъда, цхьайола плантацеш тесса йнтарах цу кхо бIаь гектара тIа йоархIаш мара кхы хIама хьалкхее аьттув баланзар. Списани яь майда йоккха е зIамига я хара цхьа масал доаладергда аз; «Южный» яхача совхоза дерригa свеклай кхаш цох ах мара дац.

«Шалинский» совхозагара дIанйккхача, кхыдолча боахамашa шнй ханнахьа чакхдаьккханзар свеклай гектараш къаьст-къаьстача наха, звеньяшта, бригадашта тIачIоагIъяра, оасар, дара, свеклаш ниiлхъяра гIулакхаш. Цхьайола моттигаш юха дIае езаш хилар. ХIанз хьувкъам чуэцача хана а кIезига дац кхоачамбоацараш.

Къаьстта во лел гIулакхаш «Южный» яхача совхозе. Хаоттам хувцабала дукха ха йисаеце а, сихлуш бац укхаза хьувкъам чуэцара.

— Еррига майда 150 гектар я. — аьлар цу боахама керттерча экономиста Висиаев Махьмуда. — Таханарчоа царех 80 гектар кулг ца тохаш улл.

Хьагучох, дIахо йодача хана а укхазара гIулакхаш дикалгахьа хувцалой тамаш я. Чуийца яьнна свеклаш гектарниккаша лелаьраш я, юхейнсараш комбайнаца чуэца лаьрхIа хиннад. Бакъда, хIанзарчоа кхай тIа гуш яц техника а пах а. Кастта йоачош йолаелча геттара чоалхане дерзарга гIулакх.

«Южный» яхача совхозера свеклаш Аргунерча шекар доаккхача заводе дIаяхьар хала гIулакх дац. Бе беза беррига никъ — цхьа-ши километр. Фу хургдар-те нагахьа санна из никъ бIаьхагIа баларе?

Геттара эсала ба цхьадолча кхашкара чуэца хьувкъам. Масала, «Предгорный» яхача совхозе гектара тIара 85 центнер мара ялац шекара свеклаш, план 220 центнер йолаш. Куйбышева цIерагIча совхозе из боарам 150 центнерал лакхагIа бац. Дог деладеш дац «Курчалойский» яхача совхозе этта хьал а. Цул совгIа, хьаьхна бIаьш тоннаш «мерза овлаш» кхашка латташ да, догIо дошадеши малхо докъадеши. ХIара дийнахьа лаьгIлу цар дозал, дикал.

ДIадахача шерашка санна бехкаш даха деза боахамашта цар хьаккхуьна свеклаш дукха лаьтта доаллаши морзо кIезига йоаллаши хилара.

— Из дIа па доала лазар да, — йоах шекар доаккхача завода йоккхагIйолча инженера-химика Ужахова Фатимас. — Районерча боахамашта юкъе цхьаь цаI бац базисни морзо йоалла свеклаш тхо долча хьакхухьаш.

Теркам тIабахийта хьежар со укхазарча лабораторе болхлоша оттаьча сводкага. ЙоагIар 13 процент йолаш, юкъера лаьрхIача 10—11 процент мара морзо йоаллаш яц «Октябрьский». «Автуринский», «Московский» яхача совхозашкара хьакхухьа свеклаш. Цул совгIа, 6—7 процент лаьтта доаллаш а я уж. Цунга хьежа лохлу плановн хьокхамаш а.

— Плано дIа мадекхара, шекар даккхара йоагIачул тоъал дукхагIа бийдал чакхъяккха езаш хул тха, — йоах Ужаховас. — Совхозаша цу дешай ханнахьа йоахо йоре, завода коллектив а дикагIа лоархIаергьяр шийна хьалхашна латтача декхарех.

Ала йиш яц, свеклаш чуэцача даькъе массанахьа цхьатарра во хьал да, аьнна. Дика лел гIулакхаш «Шалинский» совхозе. ХIанзле укхаза чуийцай 500 совгIа гектара тIара свеклаш. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 280 центнер хьувкъам боал. Кхы а лакхагIа хьокхамаш да Бачалова Мелижа, Исаева Хьава, Энгласова Совхьонт, Кутаева Нура керте латтача арендни звеньяшка. Йоккха говзал, хьинар гойтарца белгалбаьннаб «Джалка» совхозера Социалистически Къахьегама Турпал Муслимова Тамараси Закаева Дагманеи кулгалду болхлой..

М. КАРТОЕВ.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

Нн. Ю. Г. Епифановна, А. С. Керамиди, С. А. Посташа, Э. А. Александровнана, В. Г. Немзера, М. М. Магомадовна, Н. А.-В. Тепсаевна «Нохч - ГIалгIай АССР Iилман техникан заслуженни деятель» яха сийлен цIи ялярах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Iилман - педагогически балха даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилман техникан заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла:

Епифанов Юрий Григорьевича — Грозненски мехкдаьтта института сайрнйнарчеи заочнии дешара волча проректора.

Керамиди Арестотель Савовича — Грозненски мехкдаьтта института производственни процессаштеи производствашта автоматизаци яра кафедра заведующена.

Посташ Сергей Андреевича — Грозненски мехкдаьтта института «Мехкдаьттан газовни скважинашта бурув тохара» кафедра профессора.

Александрова Эльвира Александровнана — Грозненски мехкдаьтта института физически химе кафедра заведующена.

Немзер Владилен Гиршевича — Грозненски мехкдаьтта института «Теплогазоснабженеи вентиляцеи» кафедра заведующена.

Магомадов Мухтар Марзабековича — Грозненски мехкдаьтта института политэкономе кафедра заведующена.

Тепсаев Нажа Абдул-Вагаповича — Грозненски мехкдаьтта института «Химически производствай машинайи аппаратайн» кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИИ.

г. Грозный. 1989 ш., 17 октябрь.

•

Нов. А. У. Мальсаговна «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Iилма-тохкама балха даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла нов. **Мальсагов** Уматгире Ахьмада — Грозненски мехкдаьтта института «Общеобразовательни дисциплинаш» яхача кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИИ.

г. Грозный. 1989 ш. 17 октябрь.

Нов. М. Ю. Келиговна «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Iилма-педагогически балха даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилма заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла нов. **Келигов** Ювсапа Мурата — Грозненски мехкдаьтта института философеи Iилман коммунизман кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИИ.

г. Грозный. 1989 ш. 17 октябрь.

•

Нн. М. С. Мамиловна, В. О. Яндаровна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТ ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Къона специалисташ кийчбеча дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Мамилов Султана Микаила — М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института КПСС исторе кафедра заведующена.

Яндаров Ваха Омаровича М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института лакхерча математика кафедра доцента.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИИ.

г. Грозный. 1989 ш. 17 октябрь.

•

Нов. П. Ф. Бурлаковна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дуккхача шерашка цIена къахьегарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла: **Бурлакова** Пелагея Филипповнана — М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института убощицана.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИИ.

г. Грозный. 1989 ш. 17 октябрь.

КПСС обкоме

КПСС обкома бюро аргIанарча заседане дийцар «1989 шера республика социально-экономически дегIайоалаяра планаш кхоачашъяра партийни комитеташа беча организаторски политически балхахи из лакхбарахи дола» дош. Республика социально-экономически дегIайоалаелга сихдара цхьабола болх дика баь хилар белгал а даьккха, бюрос лаьрхIар цхьадолча керттерча хьокхамий планови заданеш экономике, социальни сфере кхоачашъянза.

Партийни комитеташта ханзар социально-экономически дегIаухилга сихдара декхараш толаме кхоачашдара, планаш кхоачашъяра, тIехьаюсаяа предприятей болх кардинальни тоабара новкъостал дергдола партийно-политически методаш лаха.

Промышленносте лохделар производство лакхъялара боарамаш, хIара шоллагIа района лохдир уж, хIаьта къахьегама овсарле лакхъяра — хIара кхоалагIчо. ДоговорагIа продукци лоаттаяра декхараш кхоачашдац, потребителий хьаьрча декхар 32 миллион сомага кхоачаш лакхденнад.

Промышленноста экономике овлангара хувцамаш даьдац парте Грозненски, Гудермесски, Малгобекски горкомаша, Заводской, Старопромысловски, Назрановски, Шалински, Ножай-Юртовски райкомаша.

ТIехьабисара бахьанаш кIоаргга тахкац цар, планаш кхоачашъелга дохадаьча коммунисташта - кулгалхошта боагIаш бола бехк биц, балха тIа хувцамаш даьдац юххьанцарча партийни организацеша а.

Социальни сфера дегIайоалаяра дешаша халкъа депутатий Советий, боахамий кулгалхой, партийнии общественнии организацей балха тIа приоритетни моттиг ца лоацаш хилар хIанз а тIехь могийт КПСС дуккхача горкомашеи райкомашеи.

Къаьстта сатем боабеш а низкъала а да капитальни гIишлош хьалъеча этта хьал.

ГIишлош хьалъяра-монтажни балхий 9 бетта план кхоачашъянзар подрядни организацеша. Республике нах чубаха цIеноши шера хьалдаь дахара яр — 30 процент, дешадаха ха кхачанца долча берий учрежденеш — 21, школашка берашта деша мотмигаш хилийтара — 61 процент мара кхоачашъяьяц, из дикка кIезигагIа хул дIадахача шера хинначул.

Паччахьалкхен план кхоачаш ца еш йисай «Чеченингушстрой» ПСМО (н. н. Мамодаев, Джукаев), «Агропромстрой» (н. н. Гайрбеков, Шептукаев), «Чеченингушводмелиорация» (н. н. Баматгиреев, Тарановская) гIишлош хьалъяра-монтажни организацей, кхычар а кулгалхой бехкагIа.

Парте цхьайолча горкомийи райкомийи юрта боахама кулгалдара балха тIа тIагIертта а кIоаргга а эргалонаш яьяц. Укх шера 9 бетта кIезигделар доахан, царца дахка доахан а, хьакхарч, коа тIара оалхазараш, кIезигагIа дир Iаьсий, хурскаш, дукхагIа дайр хьайбаш. ПланагIа доагIачох дIа ца луш йисай 433 тонн шура,37,9 миллион фуаш. Дулх даккхара план кхоачашъяьяц 25 колхозой совхозой, шура яккхара — 42-не. Донкха декхар тIадисар Наурски, Сунженски, Шалински, Ножай-Юртовски районашта.

КIезига проблемаш Iайнаяц лаьтта леладеча. Дуккхача районашка ледара кийчду доакъар, геттара мела да шекара свеклаш, ялата йола хьажкIаш, сомаш, баьцадаараш чуэцара гIулакхаш. Кхоачам болаш дац из зяьб еш лаьтта оахача а.

Кхачан эггара дикагIйола продукташ ца тоъача хана агропрома кхачани продукци чакхйоаккхачен промышленноста цхьайолча предприятеша кхоачашъянзар 9 бетта заданеш.

Партийни комитетий хIара дийнахьара йоакхо а хинна дIэзттадац хIанз а транспортнии медицински гIулакх делга, торговли, бахача наха лерттIа коммунально-бытовой хьалаш хулийтилга санна дола сферерча наха вахаре эша лоархIаме хIамаш.

Парте Гудермесски, Октябрьски, Ленински райкомаша (н. н. Хадзарагов, Шутий, Пучков) мелбалийтаб машининаькъа, автомобильни транспорт, бувзам дегIабоалабара теркам. Из бахьан долаш йиш хиннаяц бахача наха транспортаца, къаьстта телефонни почтовни бувзамца гIулакхаш делта тоаде. Тоалуш хувцаденнадац хIара дийнахьа эша шекар, маькх, хIамаш ютта средствш санна дола товараш хилийтара торговли вIаштIехьйоаккхилга а. Лоха я гIулакхаш дара культура, нахагара совлен мах боаккхаш, тараз кIезигагIа озаш, дефицитни товараш дIахьуладеш моттигаш я.

Кхоачамболаш дац бахача наха деш дола цхьадола гIулакхаш. Ледара дегIайоагIа уваххцIено лораяра материально-технически база.

КПСС дуккхача горкомийи райкомийи, халкъа депутатий оагIонгахьара массанахьа а боагIача бесса баьбац предприятеши нах чубаха цIеноши Iанга кийчдара болх. ХIанз а тоаьл яьннаяц дикка дукха инженерни сооруженеши коммуникацеши.

Хьдда хIама даьдац республике финансови хьал тоадеча.

Уж белгалдаьха кхоачамбоацараш хьахиннад экономикен социальни сферен долча гIулакхашта перестройка хьалашка партийни воздействи яра стиль а методаш а лаха партийни комитеташта ца хар бахьан долаш. Боахама дешашта духхьала юкъелелхачара юстара а яьнна, царех дуккхаяраша дитад экономикана кулгалделга.

ХIама вIаштIехьдаккхареи партийно-политически Iалашдареи, экономически социальнии дегIаахара планаш кхоачашъяра хьакъехьа дукхагIча партийни комитеташа беш бола болх кхоачамбоацаш лаьрхIар бюрос. Социально-экономически дегIаахара кулгалдеча цIенхаштта кхоачамбоацараш хилийтарах, коммунисташкара - кулгалхошкара доагIар хьадехар мелдалийтарах, план кхоачашъеча эттача хьала терко еча принцип ца хиларах выговор кхайкаьй КПСС Грозненски горкома шоллагIча секретара М. Э. Баймурадовна, КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Е. Н. Пучковна бехк баьб.

Экономикен социальни сферен тIехьадусаш хилар дIададаккхара тIехьа ца теташ гIулакхаш делга хьадийхар бюрос партийни комитеташкара, Министрий Совета председателгара М. А. Керимовгара, министерствайи ведомствайи кулгалхошкара.

Баха нах кхачанца ше Iалашбарга район яккхара парте Грозненски райкомо беча организаторски политически балхах долча дешара а хьежар.

Белгалдаьккхад «Баха нах кхачанца дикагIа Iалашбара партийни организаце долча декхарех йола» КПСС обкома XI пленума решени кхоачашъеш КПСС Грозненски райкомо цхьабола дика организаторски политически болх баь хилар.

Кхачан керттерча продукташца ше Iалашъяра хьалашка уж яхара комплексни программа чIоагIйир района партийно-боахама актива собране. Къоастадаьд из кхоачашъяра хьдда дола декхараш.

Из иштта дале а, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома XI пленума решени кхоачашъяра тIехь КПСС Грозненски райкомо беча организаторски политически балха тIа лоадаме кхоачамбоацараш а да.

Районе кIезига пайда эц хьаьлча производственно-экономически потенциалах. Юртбоахама продукце цхьадолча тайпай заданеш кхоачашъяц. 9 бетта общественни секторе шура 1200 тонн кIезигагIа яьккхар, кIезигагIа даьккхад ялат, комсаш, люцерна дIадув ги. КIезигагIа кийчдаьд доакъар.

Района цхьадолча боахамашка хьайбашта дулх кIезигагIа тIанхетийт, фуражни цхьан Iаттагара лаьрхIа шура кIезигагIа йоакх.

Гражданий шоай доалахьа долча боахамий таронех бизза пайда эцац. 19 эзар цIенах дукхагIдарий доахан дац.

Из дерригa а хьахиннад боахамий юххьанцарча партийни организацеша шоай политически организаторски болх хьаддача гIулакхашца чIоагI ца бар бахьан долаш. Балха шоашта тIачIоагIъяьча участкашкара гIулакхаш бахьан коммунисташкара - кулгалхошкара, специалисташкара доагIар мела хьадех.

Кхачан продукташца баха нах ше Iалашбарга район яккхара КПСС Грозненски райкомо беш бола организаторски политически болх кхоачамболаш лархIанзар бюрос. КПСС райкома тIадиллад белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаха, карарча шера а бIарччача пятилетка а планаш дувцилге йоаццаш кхоачашъяра къахьегама коллективаш оарцагIъяха, баха нах кхачан продукташца ше Iалашбарга район яккхара беш бола болх хьинарегIа бе, аьнна.

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАШКА

1989 ШЕРА 9 БЕТТА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГІАЯР

1989 шера 9 бетта дІахохьош хиннад экономике структурни перестройка елгеи социальни эшарашта из тІаерзаелгеи. ДукхагІа арахийцад халкъа эша товараш, тІехкхоачашъяьй бахача наха гІулакхаш дара йола заданеш, пайда дукхагІа баьб, белгала лакхъеннай бахача наьха ахчан доходаш.

ТІехь-тІехьагІа шерагІа дІаяржаш латт боахама доалдара керда формаш. Доход нормативни дІаекъара ларда тІа латта боахама расчета модель (шоллагІйола модель) балха юкъейоалаяьй 5 промышленни, предприятеи кхыча отраслей цхьайолча предприятешкеи организацешкеи. ДукхагІа хулаш йогІа арендни подрядагІа болх беш йола предприятеш, объединенеш, организацеш.

Цунца цхьана дукхача лоархІамеча лостамашка диллача экономика динамизм лохъеннай.

ХІанз а низкъала да республике финансови хьали ахчан обращении. Дикка дукха промышленни предприятеш я продукци лоаттаяра договорни декхараш кхоачаш ца деш, цхьадолча лоархІамеча хьокхамашта йола планаш кхоачашъяьяц. Дуккха мощностащ болх бе йолаялийтара заданеш кхоачаш ца еш йисай, кхоачашъяьяц чуІс цІеноши социально-культурни сфера кхыйола объекташи хьалъяра планаш, хьалдаь даланза дола гІирсаш дукхагІа хулаш доагІа. ХІанз а нра латт бахача наьха доходаши расходаши вІаши нийсъяра проблема, КІезиглущ яц потребительски рынкера дефицит.

1989 шера 9 бетта республика социально-экономически дегІайоалаяра керттера хьокхамаш укх тайпарча даннеша хьахьокх:

	1989 шера 9 бутт 1988 ш. 9 беттаца нийсбича (проц.).
Промышленноста продукци	100,2
Халкъа эша товараш хьадар (алкогольни доаца малараш доацаш)	102,3
цу даькъе:	
кхачан дараш	104,3
кхачан доацараш	100,9
Промышленностера къахьегама овсарле	103,4
Хьайбай продукташ эцар:	
хьайбаши оалхазараши	109
шура	99,6
фуаш	69
Мовхьаш дІа-юха кхахьара боарам:	
машиннаькъа транспортаца	99
массане юкъарча автомобильни транспортаца	105,1
Паччахьалкхени кооперативни торговле розничны товарооборот	107
Бахача наха ду бувзама гІулакхаш	102,7
Бахача наха маьхах ду гІулакхаш	108

СОЦИАЛЬНИ ДЕГІААХАР

Баха нах балха юкъеэза хилар. Республика халкъа боахаме карарча шера нйс бетта болх беш хиннав 388,3 эзар саг, цу даькъе болхлойи гІулакхера нахи 366,0 эзар саг, колхозхой — 22,3 эзар саг.

Производстваи наха гІулакхаш дареи сфере болх беш йолча кооперативашка болх беш 14,0 эзар совгІа саг хиннав, цхьан ханна паччахьалкхен предприятешкеи организацешкеи болх а беш цига къахьегараш ца лаьрхІача 11 эзар совгІа саг. Къахега могаргдола берриган нах общественни производствана юкъеозилга Іалашдаьдац, 1989 шера 9 бетта баха нах балхашка дІаувттабара йолча центра новкъосталца балхашка дІаоттаваьв 4,8 эзар саг (дехар деш хьатІабаьхкарех 49 процент бараш), цу даькъе хьалха гІонна долча шоай боахамашка а шоай коашка а къахьегаш хиннарех — 631 саг.

Бахача наьха доходаш. Юкъера лаьрхІача халкъа боахамерча болхлойи гІулакхерча наьхеи алапеш 196 сом хиннад, соахка нйс бетта хиннар 179 сом долаш, тІакхийттар 9,5 процент да. Ийс бетта алапей динамикана Іатткъаш хиннад пайда дІанийсбареи экономически стимулироване фондаш хьахилареи порядок дика вІаштІехьяьккха ца хилар, договорни декхараш кхоачашдарах еннача материальни поощрене фондаш лакхъялар, алапеш лакхдара йола централизованни мероприятеш чакхъяхар, Іилман, проектни, конструкторски организацешка договорни маьхашта йола хозрасчетни тематика шеръялар, кхыйола фактораш.

Алапеш лакхдалар хиннад ништта къахьегамах доагІар кердача тайпара дІателарга предприятеш йовларах, цу гІулакха хьалха хьаІоаяь хинна средстваш дІаяларах.

1989 шера 1 октябрь хьатІакхоачаш кердача тарифни ставкашкеи гІулакхерча наьха окладашкеи дахкка производственни отраслашкара 174,0 эзарг саг е берригача нахах 96 процент бараш. ДІадоладеннад къахьегама коллективаша, торговле, общественни кхачани материально-технически Іалашони предприятешкаи организацешка къахьнйга яьхача средствай чотагІа къахьегарах доагІар дІателара кердача хьалашка довлар.

62 процент тІакхийттад юкъера лаьрхІача алапеш Іилма тохкама, проектни а проектно-конструкторски а организацешка.

Лакхерчен юкъерча специальнии дешара заведенешка халкъа боахама кийчваьв, 6,2 эзар специалист, царех 2,5 эзар — лакхера образовани яраш.

Халкъа эша товараш арахийцад 388 млн. сома маьха (розничны маьхащца лаьрхІача), уж хул 8,7 млн. сом е 2,3 процент соахка цу хана хиннарел дукхагІа.

Соахка цу хана хиннaчунца нийсдича кхачан продукташ арахецилга лакхденнад 6,8 млн. сом е 4,3 процент.

Царех керттера тайпаш арахецар хьахьокх укх даннеша:

	1989 шера 9 бетта фактически арахийцар	Задани кхоачашъяра процент	1988 ш. 9 беттах йола 1989 шера 9 бетта проценташ
Дулх, госресурсех цхьоалагІча категорегІа йола субпродукташ а царца йолаш, эзар тонн	15,0	102,7	112,0
Колбасни изделеш, тонн	4324	94,1	95,9
Маша даьтта, тонн	658	123,0	108,4
ЦІенача шурий продукци шура лаьрхІача, эзар тонн	62,2	101,3	100,4
Хьаьна нахчаш, тонн	1751	104,2	95,1
Генарий даьтта, тонн	2870	124,8	86,0
Консерваш, млн. усл. банка	164,2	98,2	129,0
Маьхи маьхабулочни изделеш, эзар тонн	84,4	95,3	92,6
Кондитерски изделеш, тонн	7297	107,9	107,7
Алкогольни доаца малараш, эзар дал	1230	89,8	94,1
Минеральни хий, млн. ах литр	21,1	98,3	95,3

Кхачан доацача товарий лоархІаме тайпаш арахецар хьахьокх укх даннеша:

Кхачан промышленноста цхьайолча предприятешка продукце цхьадола тайпаш арахецара 9 бетта планаш 1988 шера фактически уж арахийцачул лохагІа хиннай.

Халкъа эша кхачан доаца товараш хьадаьд 217,7 млн. сома маьха. Предприятеша тІанйца планаш 102,3 процент кхоачашъяьй. Цунца цхьана уж заданеш соахка хиннача боарамал лакхагІа а хиннаяц.

ХІара нйслагІа йола предприяти оттаяь заданеш кхоачаш ца еш юс. ЛаьрхІа хинначул кІезигагІа арахийцай мебель (643 эзар сом), швейни изделеш (569 эзар сом), чухьнахьа а тІехьнахьа а дувхаду трикотажа барзкъаш. (1,2 млн. сом).

	1989 ш. 9 бетта фактич. хьадараш	План кхоачашъяра процент	1988 шера 9 беттах йола 1989 ш. 9 бетта процент
Хлопчатобумажни кІадаш эзар кв. метр	71	47,3	60,2
Пазатаьш-носкеш, эзар пар	367	134,4	132,0
ТІехьнахьа а чухьнахьа а дувхаду трикотажни барзкъаш, млн.	8,7	88,0	106,6
Швейни изделеш (нормативни маьхах обработка яьраш), млн. сом.	6,6	92,1	95,7
Кога гІирс, эзар пар	1801	104,3	100,0
Розничны маьхах йола мебель, эзар сом	22,9	97,3	100,7
Бумажно-бельевой товараш, эзар сом	131	100,8	101,6
Шариковни авторучкаш, млн.	11,5	101,0	105,3
Культбытен боахаме эшен пластмассех яь изделеш, млн. сом	3,0	79,3	114,5
Бытовой химе товараш кІезиг-кІезига расфасовка яь, млн. сом	8,2	100,5	95,3
Сомийн хьаси бешамий инвентарь, эзар сом	22,9	109,1	2-зза
Металлически пхьегІаш, эзар сом	44,0	97,8	2-зза

Розничны товарооборота маьхагІа ду гІулакхаши. Паччахьалкхени кооперативнии торговле розничны товарооборота объем, общественни кхача а цунца болаш, 1989 шера 9 бетта 731,9 млн. сом е оттаьяча планах 98,5 процент хиннай. Соахка цу хана хиннaчунца нийсдича из лакхъеннай 49,1 млн. сом, царех 14,1 млн. сом алкогольни маларашта доагІар а долаш, уж дохкилга 27 процент лакхденнад.

Кхачан цхьаццайола продукташ йохкалга 9 бетта хувцаденнад укх тайпара:

	1989 ш. 9 бетта 1988 ш. 9 беттах йола процент
Дулхи оалхазараши	101
Колбасни изделеш	93
Чкъаьра	91
Маша даьтта	123
Генарий даьтта	116
Маргарин	88
Нахча	94
Фуаш	91
Шекар	97
Кондитерски изделеш	98
Алкогольни доаца малараш	101
Сомий а баьцадаарий а со каш	89
Коартол	74
Моша баьцадаараш	133
Соми иомараши	142
Харбазаши пасташи	104

Хьалха а санна бахача наха хало увз хьаэца барзкъа а кога гІирс а боацаш, кхоачам болаш дац швейни, трикотажни, пазатий-носкей изделей дукхха тайпаш.

Дефицита хьалашка йохкаш холодильникаш, телевизораш, электропылесосаш, барзкъаш дутта а швейни а машинаш, пхьегІий дукхха тайпаш, парфюмерно-косметически товараш. Каст-каста хул товарий ассортимент а дикал а наха эшшача тайпара йоацаш.

Карарча шера январесентябре город Грознерча рынкашка юкъера лаьрхІача маьхаш соахка цу ханаш-ка хиннарел 11 процент лакхагІа хиннад.

Бахача наха маьхагІа гІулакхаш даьд 98,3 млн. сом, соахка цу хана даьрашца нийсдича 7,2 млн. сом (8 процент) дукхагІа. Предприятей планаш вІашагІтехача хула задани кхоачашъяьй 102 процент. Бытовой гІулакхаш дара специализированни предприятешеи организацешеи январе — сентябре гІулакхаш даьд 27,3 млн. сома боараме, из хул 1988 шера цу юкъа даь хиннарел 9 процент дукхагІа. Бахача наха бытовой гІулакхаш дара планови задани кхоачашдаьд 96,8 процент.

Планаш кхоачашъелга Іалашдаьдац цементни а «Электроинструмент» яхача а заводаша, Грозненски кога гІирс беха фабрикас, хлебопродуктай управлене, «Чечингушхлебпром» яхача производственни объединене, ПМК-209, «Связьстрой-2» яхача треста ПМК-209.

Наха чуІс цІенош а социально-культурни гІирсаш в хьалдар. Финансироване ерригача источникий чотагІа эксплуатаце дІаденнад дерригаш а лаьрхІача нах чубаха цІенош 133 эзар квадратни метр, из хул шера планах 40 процент.

Паччахьалкхен фойдерча цІеношка вахара хьалаш тоадаьд 965 дезалои цхьаь бахача нахен. Январь—сентябрь бетташта оттаьь хинна план кхоачашъелга Іалашдаьдац горисполкомерчен НГІАССР Министрий Советерчен капитальни гІишлон управлене, «Аргунводпром» производственни объединене.

Январе — сентябре эксплуатаце дІаеннай 3110 дешархочун моттиг йола юкъарча образоване школаш, школе даха ха йоацача берий учреждененш — 425 моттиг йолаш, клубаш — 300 моттиг йолаш. Соахка цу хана хиннaчунца нийсдича госкаплвложеней чотагІа хьалдаь цІенош 21,4 эзар квадратни метр кІезигденнад.

Бокъонаш телхаяр. 9 бетта республике дІаяздаьд 3987 зулам, уж хул соахка цу хана даьрашца нийсдича 1,3 процент дукхагІа. ДІаяздаьрех хІара ялхлагІа дола зулам — доккха зулам да. Доккхий зуламаш 9,5 процент тІакхийттад, цу даькъе ховшие а дегІ нйрча доакхкаш етташ даь зуламаш — 32,3 процент а долаш. Ховшие а нах боабеши боабе гІерташи даь зуламаш кІезигденнад 16,1 процент, низаш дари, низаш де гІерташ даьи зуламаш кІезигденнад 23,7 процент.

Кхе летарашен уж юкъе болаши шу доладелча дена 454 зулам даьд, уж хул соахка цу хана даь хиннарех 6,8 процент. Соахка а санна хІара бархІлагІа дола зулам даьд алкогольни малар менна беха болча наха. Рецидивни зуламаш кІезигденнад 19,8 процент. Хьагучаьханза дола зуламаш кІезигденнад 4,8 процент.

Гонахьарча Іалама хьал. Зене йола веществаш фега аракхувсилга кІезигденнад Нохч-ГІалгІай АССР территоре тІа 1988 шера 9 бетта хиннарашка хьежача 23,9 эзар тонн, е 9,7 процент, цу даькъе городе Грозне — 23,0 эзар тонн. Ишта, Грозэнерго ПОЭЭ предприятеша 1989 шера 9 бетта аракхийсай 13,9 эзар тонн, соахка цу юкъа кхайса хиннарел 6,3 эзар тонн кІезигагІа: «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене предприятеша аракхийсараш кІезигъеннай 15,4 эзар тонн;. Нохч-ГІалгІай цементни заводе — 1,8 эзар тонн.

Гонахьара Іалам лорадара дукха гІулакхаш деш дале а республикера экологически хьал, къаьстта город Грознера дар, хІанз чоалхане долаш дус.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Паччахьалкхен заказаген духхьаларча бувзамашкеи хьежжа продукци лоаттаяра договорни декхараш кхоачашдаьд 97,8 процент. Договорни дисциплина толхаяьй потребителашка 32 млн. сома продукци дІа ца кхоачийташ йитача 20 процент йолча предприятешеи объединенешен (1988 шера 9 бетта йоагІ-йоагІачох аьлча 97,0 проценти 43 млн. соми хиннад).

1988 шера январе — сентябре хиннaчунца нийсдича промышленни продукци арахецилга лакхденнад 0,2 процент, цу даькъе «Б» группагІа дола потребление предметаш — 3,6 процент, хІаьта производства средстваш («А» группа) кІезигъеннай 0,8 процент. Къахьегама овсарле лакхъеннай соахка цу хана хиннaчунца нийсйича 3,4 процент.

1989 шера январе — сентябре республика промышленносто баьча балхех йола даннеш (проценташца).

	Договорни декхараш кхоачашдар	Договорни декхараш кхоачаш ца дахьча предприятейн дакъа	ДегІаахара фактически темпаш: Продукце (балхий, гІулакхий) боарам	Къахьегама овсарле
Еррига республике гІолла	97,8	20,1	100,2	103,4
Союзни доалахьара промышленность	98,0	24,2	99,7	103,8
Республиканa карара промышленность	97,1	18,9	105,5	103,8
цу даькъе: НГІАССР Министрий Совета кара йола промышленность	96,7	36,4	87,9	89,8

1988 шера январе—сентябре хиннaчунца нийсдича боарамаш лохденнад гІишлон материалий промышленносте, мехкдаьтта доакхача, мехкдаьтта чакхдоахача, энергетикан электрификацеи, яйгача промышленносте.

Госприемка хьалашка болх беш йолча предприятешкеи объединенешкеи 1989 шера январе—сентябре эггара хьалха дІахьокхаше дІа ца эцаш йисай 4 процент гаргга рпомышленни продукци, брак лаьрхІай 39 эзар сома маьха йолчох.

Республика мехкдаьттахоша 9 бетта планал совгІа 87 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад (цунца газоконденсат а йолаш), 120 млн. куб. м газ, прибораш, автоматизаце средстваш, парна эша запчастеш, юртбоахама машинаш хьаяра заданеш кхоачашъяьй.

Цунца цхьана продукце цхьадолча лоархІамеча тайпай боарам соахка цу хана хиннaчунца нийсбича лохбеннаб (кирпишк, цемент, сборни аьшка-бетонни конструкцеш, деталаш хьаяра планови заданеш кхоачашъяьяц.

Промышленни продукце цхьадола лоархІаме тайпаш хьадар хьахьокх укх деннеша:

	1989 ш. 9 бетта фактич. йолаш яр	Задани кхоачашъяра процент	1988 ш. 9 беттах йола 1989 шера 9 бетта процент
Электроэнерги, млн. квт/сахьат	2046	x	101,6
Газ, млн. куб. м	1176,8	111,3	93,9
Ацетон, эзар. тонн	33,2	93,3	95,6
Фенолаш, эзар. тонн	51,6	90,6	96,1
Полиэтилен, эзар тонн	16,9	94,2	102,3
Нефтеаппаратура, млн. сом	7,5	98,4	108,4
Механизированни гІишлон-монтажни инструмент, эзар	326,2	92,2	86,6
Тракторни прицепаш, эзар	9,0	100,0	89,2
Прибораш, автоматизаце средстваш, запчастеш эли. сом.	24,5	102,1	103,8
Медицински техника, цун запчастеш млн. сом	3,8	100,0	80,7
Кхачан а дулха, шурий а промышленноста технологически оборудованни запчастеши, млн. сом.	11,2	98,7	115,7
ДІайохийта хьу, эзар куб. м.	54,1	95,9	90,5
Цемент, эзар тонн	418,0	88,0	90,0
Пенаш ду материалаш, млн. усл. кирпишк.	101,3	71,3	100,7
Сборни железобетонни конструкцеши деталаши, эзар м изделеш.	132,0	93,2	89,6

Машиностроене дуккхахьарча кІирагІа арахец бетт предприятеш ритмично боа-та программагІа йоагІа дуцаш болх беш я, бетта тІех-кхагІйола продукци.

Промышленни предприятейн объединенейн болх хьахьокх укх даннеша:

	Договорни декхараш кхоачашдар	Январь — август беттаІшна пайда банкхара план кхоачашдар	1988 ш. 9 бетта хинначох йола 1989 ш. 9 бетта %. Фактически темпаш: продукце (балхий, гІулакхийн) боарам	къахьегама овсарле
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	97,8	103,6	98,7	108,7
«Грознефтемаш» завод	100,0	102,0	95,2	98,3
«Грознефть» производственни объединени	100,0	117,8	95,7	98,2
Гудермесски завод «Нефтехимзапчасть»	100,0	23,8	100,0	124,3
Грозненски завод «Нефтехимзапчасть»	100,0	143,2	101,7	120,1
«Красный молот» завод	100,0	118,5	114,9	110,9
СССР 60 шу дизара цІерагІа производственни объединени «Оргтехника»	100.0	112,8	114,1	112,6
«Промавтоматика» НПО опытни завод	100,0	113,2	120,4	121,2
«Пищемаш» завод	100,0	91,6	114,0	109,8
Г. Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» завод	100,0	102,6	86,1	93,8
«Трансмаш» завод	100,0	1,7 р.	88,2	115,8
Электромеханически завод	100,0	98,8	86,2	100,2
Гудермесски мединструментий завод	100,0	101,7	101,9	102,3
Биохимически завод	100,0	110,8	104,0	110,7
«Терек» яха ПМДО	91,6	113,7	106,8	111,3
Электроремонтни завод	100,0	123,0	102,2	96,3
ВНПО «Союзавтоматстром» опытно-экспериментальни завод	100,0	98,0	97,9	103,1
Цементни завод	81,8	81,7	86,6	93,0
«Стройиндустрия» яха объединени	84,5	—	95,9	103,8
Карьероуправлени	100.0	124,5	105,7	114,6
Грозненски ремонтно-механически предприяти	100,0	63,9	76,1	117,3
«Аргунводпром» яха производственни объединени	100.0	87,1	94,8	98,4
«Чеченингушводмелиорация» объединене ЖБИ Аргунски завод	73,4	62,7	60,5	64,8
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	100.0	108,4	100,8	100,4
Назрановски трикотажни фабрика	81,4	21,6	100,3	107,9
Производственни швейни объединени	98,1	93,4	99,3	100,6
Грозненски кога гІирс бу фабрика	100,0	2,6 р.	111,1	110,6
«Чеченингушхлебопродукт» яха производственни объединени	97,4	84,6	129,2	75,3
«Чеченингушхлебпром» яха производственни объединени	99,6	103,8	89,9	96,4
«Грозненски экспериментально-механически завод	100,0	99,8	101,7	103,9
«Чеченингушстройматериалы» яха производственни объединени	86,5	14,5	101,7	87,1
Моттигерча промышленноста территориальни производственни объединени	100,0	108,4	84,5	80,9
«Чеченингушагропром» яха Нохч-ГІалгІай республиканcки объединени	97,8	114,3	107,4	110,8

Укх шера январе — сентябре соахка цу юкъа хиннaчунца нийсбича хьатІабоагІа пайда 13,7 процент лакхбеннаб, планови задани кхоачашъяьй 109,2 процент. Цхьабакъда, хІара 9-гІа йолча промышленни предприяте пайда баккхара план кхоачашъяьяц.

ХІанз а лакха ба штрафной санкцеш телара боарам. Укх шера 9 бетта уж 7,4 млн. сов хиннай, цу даькъе продукци ца лоаттаярах 1,1 млн. сом.

Январе — сентябре республика предприятешеи организацешеи ехкай производственно-технически гІулакхашта эша продукци оптови торговле порядкагІа 68,2 млн. сома боараме, паргІатта йохкара порядкагІа продукци лоаттаяьй 218,6 миллион сома боараме.

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС

Республика агропромышленни комплекс юртбоахама культураш чуийца йоалаш, общественни хьайбашта доакъар Іалашдаь доалаш, хургболча хьувкъама лард елла йоалаш латт. 9 октябре зябь аьха яьннаяр 62,2 эзар гектар, из хул соахка цу хана хинначул 20,8 эзар гектар дукхагІа; гураьха юв культураш 104,9 эзар га дІайиннай е соахка цу хана хиннарел 28,5 эзар га дукхагІа. Ялата лаьрхІа хьажкІаш 51 процент чуийца яьннай, дуга — 83 процент, шекара свекла (фабричны яр) — 46 процент, ги дуарган — 79 процент, коартол — 75 процент, баьцадаараш — 62 процент хулача кхашкара.

Республика боахамашка дІахо Іалашдеш да доакъар. Цхьан условни керта лаьрхІача 9 октябре Іалашдаь даьнна доакъар 14,0 центнер доакъара единиц дар, хІаьта соахка цу хана хиннар 17,0 центнер долаш. Дикка кІезигагІа доакъар Іалашдаьд Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, Ножай-Юртовски, Урус-Мартановски, кхыйолча районий боахамашка.

Паччахьалкхенна дІахо дІалуш да ялат. 9 октябре из дІаденна даьннад 65,6 эзар тонн. Коартол дІаснай 6,8 эзар тонн (планах 46 процент), шекара свекла (фабричны яр) — 59,4 эзар тонн (31 %), баьцадаараш — 57,5 эзар тонн (36 %). Мехка промцентрашка республикерча баьцадаараш леладераша 1,6 эзар тонн баьцадаараш дІададахьйтад, уж хул планах 9 процент, сом дІабахьийтаб 208 тонн (2 процент).

Колхозашка, совхозашка, боахамашта юкъерча предприятешка хьайбай продукци яккхар хьахьокх укх даннеша:

	Январь—сентябрь, 1988 шу	Январь—сентябрь, 1989 шу	1989 шера январе—сентябре йола 1988 шера январе—сентябре хиннaчох процент
Дулх убойни дозалагІа, эзар тонн	18,4	21,2	115
Шура, эзар тонн	95,1	92,6	97
Котама фуъаш, млн.	70,3	56,1	80
Тха, тонн	2432	2558	105

Общественни секторе дулх дукхагІа даккха вІаштІехьдаьннад керттерча даькъе колхозашеи совхозашеи бахача нахагара хьайбаш хьаэцар бахьан долаш. Карарча шера нйс бетта боахамаша бахача нахагара хьаийцад 29,1 эзар бежан, уж кхозза гаргга дукхагІа да соахка нйца хиннарел. Республике хІанз а лоха я хьайбай боахаме интенсификаци яра эффективность. Дени буси доахан кхабарах тІакхеташ дола дулх колхозашкеи совхозашкеи, боахамашта юкъерча организацешка соахка 9 бетта тІакхеташ хиннaчул 31 грамм (8 %) кІезигденнад, хьанкарч кхабарах — 43 грамм (13 %). Деттача доахан продуктивность кІезигъеннай 59 кг (3 %). Юкъера лаьрхІача йоанкхаш йола шура лаьгІъеннай Грозненски, Гудермесски, Малгобекски, Урус-Мартановски, Шалински районашкарча боахамашка.

Карарча шера 9 бетта паччахьалкхенна дулхи тхаи дІадалара план кхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагІа шура дІаялара план 433 тонн кхоачаш ца хулаш йисай, фуъаш — 37,8 млн. Республике 35 боахамо кІезигдаьд паччахьалкхенна дулхи оалхазараши дІадалара боарамаш 4,3 эзар тонн, шура — 43 боахаме 4,1 эзар тонн.

Колхозашкарча, совхозашкарча, боахамашта юкъерча организацешкарча продуктивни хьайбайн оалхазарийн дукхал (эзар):

	1 октябре 1989 ш.	1 октябре 1988 ш.
Доахан	167,3	166,4
цу даькъе детта доахан	47,8	46,7
Хьанкарч	114,1	113,9
Жам гаьзарийн	675,8	677,8
Оалхазараш	2950,3	2534,4

2,5 эзар Іаса (7 %) кІезигдаларахи 0,6 эзар бежан даларахи доахан кІезигденнад. 8,5 эзар (10 %) кІезигъеннай хурскаш, жа гаьзарийн тІакхийттай 13,4 эзар (6 %).

Финансироване ерригача источникий чотагІа агропромышленни комплекс дегІайоалаярга дІаяхийта капитальни вложенеш 84472 эзар сом я, цу даькъе юрта боахамга — 66309 эзар сом.

КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

Паччахьалкхен централизованни капитальни вложеней а предприятейн организацейн средствай а чотагІа хьал а яь болх бе йолаялийта керттера фондаш алхха 162,3 млн. сома, е шера заданех 34 процент, боараме мара яц (предприятейн организацейн ерригa планаш вІашагІтехача).

Хьалха дІанхача шерашка а санна, нйс бетта йола пусковой программа кхоачашъяьяц.

48 лоархІамеча гІишлонахи объектахи 38 объекте нйс бетта лаьрхІа дІахьожаяь капитальни вложеней лимит биззача боараме дІаяхийтаяц.

БІарчча хьайнцача республике паччахьалкхен централизованни капитальни вложенеш караерзаяьй 159,5 млн. сом е 9 бетта оттаяь хиннача лимитах 79 процент. Предприятешеи организацешеи шоай средстваш дІаяхийтай 127,4 млн. сома боараме, цар капитальни вложенешта юкъе дихьа дакъа 44 процент да.

ГІишлон-монтажни организацеша кхоачашдаьча подрядни балхий боарам соахка цу хана хиннaчунца нийсбича 10 процент кІезигбеннаб.

1989 шера январе—сентябре подрядни организацеша баьча балха хьокхамаш:

	1989 ш. 9 бетта кхоачандаь балхаш, млн. сом	План кхоачашъяра процент
«Чеченингушстрой» ПСМО	29,3	75
«Грозтрубопроводстрой» трест	17,4	96
«Чеченингушводмелиорация» яха объединени	20,4	97
«Чечингражданстрой» трест	9,9	101
«Чечингагропромстрой» яха объединени	11,7	82

1979 шера республика гІишлон организацешка цхьаккха а тайпара белгала долаш хувцамаш хиннадац болх тоабеннаб, дукхагІа баьб, аьнна хетадала йиш йолаш. Подрядни балхий планаш кхоачашъяьц, къахьегама овсарле 2 процент лохъеннай.

Хьалха а санна мара йоагІаш йола терко яц пусковой объекташ хьалъяра.

Нагахьа санна бІарчча хьайнцача гІишлон-монтажни организацеша нйс бетта йола план 90 процент кхоачашъяьяле, пусковой объекташка план кхоачашъяьяц 80 процент мара.

Болх беш йолча производствана технически эрга а йоаккхаш реконструкци яра карарча шера январе — сентябре 83 млн. сом паччахьалкхен капитальни вложенеш дІаяхийтай е соахка цу юкъа хиннaчул 1,6 процент дукхагІа.

Цу гІулакха предприятешеи организацешеи дІаяхийта шоай средстваш паччахьалкхен капитальни вложеней юкъарча боарамах 73 процент ба.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

Пассажираш дІа-юха кхувлара валови доходий юкъара боарам кхоачашбаьб 97,2 процент. 1988 шера 9 бетта хиннaчунца нийсбича 3,2 процент кІезигбеннаб. цу даькъе Госзаказа (город) кхоачашъяьй 97 процент.

1989 шера 9 бетта мовхьаш дІа-юха кхахьара план Ленина орден лелаеча Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене кхоачашъяьй 95,3 процент, мовхьаш дІа-юха кхахьара план — 93,6 процент, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара — 91,4 процент. ВІашагІъехка дІаяхийтай беза мухь кхухьа 8950 поезд, соахка 9 бетта хиннарел 864 поезд дукхагІа. Царца дІа-юха дихьад 4,9 млн. тонн мовхьаш, уж хул 1988 шера 9 бетта хинначох 87,4 процент.

Мовхьаш айхагІа тІадоттара чотагІа мукъаьяккхай 1,4 эзар вагон, соахка цу хана хиннарех 33 процент я уж. Вагонаш дІа-юха лелийтара йола 1989 шера 9 бетта план 81,3 процент кхоачашъяьй, юкъера лаьрхІача дени буси локомотивашка овсаре болх байтара план — 88 процент, участкови скороста план — 92,7 процент, вагоний овсарлен план — 77,8 процент.

1989 шера 9 бетта бувзама предприятеша бахача наха гІулакхаш даьд 7,5 миллион сома боараме, план кхоачашъяьй 102,7 процент. Телефонни аппараташ оттаяра план кхоачашъяьй 92,1 процент, цу даькъе бахача наха телефонаш оттаяра — 87 процент.

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИ ГІУЛАКХАШ

1989 шера 9 бетта продукцена яь экспорт 12,1 млн. сом хиннай. цу даькъе паргІатта конвертируеми валютагІа яр 24,5 млн. сом. Соахка цу хана хиннaчунца нийсйича продукце экспорт 22 процент лайхъеннай.

Экспорта структуре бийдал, материалаш ерригача экспортни продукце 37,8 процент я.

Продукцена экспорт яра нйс бетта план кхоачашъеча эггара дукхагІа тІехьа йисарех я «Грознефтеоргсинтез» яха производственни объединени, план кхоачашъяьй алхха 32,1 процент, дІа ца йохьийташ тІайисай 3,9 млн. сома маьха продукци.

1989 шера 1 октябре республика територе тІа Миннефтехимпрома цхьана вІашагІъелла «Хайтек» яха цхьа предприяти я проектни болх беш. хІаьта Чехословакеца, Венгреца, Болгареца духхьалара производственни бувзамаш лоаттадеш НИИГИ цхьа предприяти а я.

Статистика Нохч-ГІалгІай республикански управлени

Партийни вахар: балха стиль

ТЕШАМЕ ГIОНЧИЙ

Тахан перестройкас дIаболабаь революционни керда никъ дIабахьара керда нах эш. Керда уйлаш, керда хьаькъал, керда оамалаш йола нах ба тахан партес хьалхатеттараш. ТIаккха малагIа нах ба таханарча вай тIехьен юкъе кердача заман белгалонаш сихагIа хоалургйола, фийлал йола нах? Уж ба къонабараш, уж ба тахан-кхоана яхар мо шоай дай-ноаной бера дIа а ийца, перестройка эстафета дIахо яхьа езараш. Уж ба кхувш боагIа а тахан хьалкхийна а, вай партес тешамегIа бола гIончий. Цудухьа, нагахьа санна перестройка идеалаша вахара никъ дIабахьа вай гIерте— эггара хьалха царга бIаргъ лакха беза вай.

ХIаьта а къонабарий гIулакхаш, цар уйлаш шоллагIча плане вай тетташ дукха моттигаш нийслу тахан а, къаьстта цар керттерча «университеташка» — къахьегама коллективашка. КIезига хоз цар цIераш бокхагIбарашта юкъе. Нагахьа санна къахьегаме котвала, цхьа юкъара дика хIама дIадоладе царех саг гIерте а Iаяха теркал вац. «Къонало дIагIертаву из», аьле ши-шех вут.

Цу тайпара къаьнара оамалаш кагъе а йохае а гIерт тхо тхоай коллективе а тхоай партийни балха стиле а. Каст-каста дувц оаха партийни собранешка а партбюро заседанешка а тхоай коллективерча къонабарий вахара-лелара дешаш. Цар шоай лоIамах дIадоладаь хIама хьал ца лоацаш дитац, тхоашта хеттача тайпара из деце а. Царна хеттача тайпара хила деза цар шоаш хьаду хIама а. ХIана аьлча, тхо юкъе лелхе, оаха кхыча тайпара дIадерзаде аьле команда лой дохаргда из. Деха моттигаш дукха а я. Цудухьа, тхоашкара хьалхагIа доалаш хинна гIалаташ а могадац оаха. Массаволча сага нийсхо эш. Коммунисташтен комсомольцаштен юкъе а ца хилча яргьяц из. ХIана аьлча, дIахьош бола юкъара никъ цаI бале а ши-ший такилгаш да из дIахьочар.

Тхо долча венача хьашо (прессера вале а лакхехьа латтача органашкара вале а), каст-каста хоатт тхога:

— МалагIа эргалонаш я оаш шоай комсомольций, кагирхой вахара юкъе йихьар? — аьле.

— Эггара хьалхара эргало я, — оал аз, — оаха царна кортамукъале ялар. —а, хIаьта зIамига ба, кхетам кIезига ба яхаш, цар хьадер харцахьа а ца лоархIаш, шоай лоIамах уж битар а. Цу гIулакхо цар сакъердам, творчески инициатива, дог-са ай а ду.

Да а да из иштта. ТIехьтIехьа дукхагIа хоалуш доагIа тха коллективе къонабарий гIулакхаш. Масала, дукха ха яц тIехьабусарий, шоай производственни нормаш кхоачаш ца ерий спискаш тIа дукхагIа бараш къонабараш хинна, комсомольцаш а тIехь. ХIанз нагахьа мара нийслац цар тIа царех сага цIи, хIаьта комсомольцашта юкъе-м цхьаккха а вац балхаца дувзаденна ший декхараш кхоачаш ца деш. Цар бехках лелац тха фабрике цхьадола экономически гIулакхаш эсала. Шоай балха эша трикотажни материал, крой, кхийола хIама хьатIаярга хьежаш багIац къонабараш. Из мо моттиг нийсъелча, шоаш оарцагIбоал бехкевар лехаш ха а ца йоаеш. ХIаьта тегаш долча барзкъага дIабодаш болча кхоачама кхомбарца шоай болх соцаргбоацаш Iалащо а ю, нагахьа санна бийдал йоацаш 1—2 дийнахьа фабрика юсе а (уж моттигаш, каст-каста нийс а лу гаьнарча тха поставщикай а снабженций а бехкагIа). Цудухьа фабрико план кхоачаш ца еча хана а къонабарий, комсомольско - кагирхой коллективай гIулакхаш во лелац. Масала, цIаккха тIехьа ца юсаш, шоай производственни ритм лаьгI ца йолийташ хьайогIа 6-гIа, 8-гIа, 19-гIа, 28-гIа номераш йола къонабарий бригадаш. Сийлен улгаш тIара Iоялац комсомолкай, швей-мотористкай Дзарахова Макки, Албакова ПятIамата, Гагиева Тамарай, Медова Лидай, Хамчиева Нурфудде, Плиева Эсета, Манкиева Дугурхана, кхыбарий цIераш. Дукха ба уж-м тха 218 комсомольца юкъе.

Дика къахьийга Iац кагирхой. Коллектива юкъара вахар хозагIа, сакъердамегIа, безам тIагIоргболашагIа хилийта гIерт уж. Каст-каста хул фабрике цар вIаштIехьйоаха, сакъердаме сайренаш, «Тохалел, мехкарий!» яха конкурсаш. Дукха ха йоаццаш хинна цу тайпара аргIанара конкурс йир цар тха предприятеца яхь лелаеча Орджоникидзерча швейни объединенера мехкарий Iо а бийха. Дика говзал яр хьаьшаша а фусам - даьша а гойтар.

Ца хьоайича ярьяц цар фабрике вIашагIъелла перестройкаца ювзаенна дискуссионни клуб а. ЧIоагIа сакъердаме, пайдане къамаьлаш, идеяш хул цига.

Цхьаьца партийни теркам - бIарг тIа боацаш оаха комсомольцаш битача санна хетадала мег. Иштта дац из. Теркам кхы а дукхагIа тIабохийт оаха хIанз цар гIулакхашта. ХIаьта а, хIанз оаха цар еш йола йоакхо овлангара хувцаенна а хьалха хинначоа тара ца лесташ а я, керттера традицеш хувцаенна еце а. Масала, комсомолерча тха «уполномоченней» декхар а цар цига беш болча балха чулоацам а кхыча тайпара ба. ЧIоагIа дагадаьлар тхо тхоай партбюро заседане, цига хьожабеш болча коммунистий оамалаш, цар вахара-лелара хьисап довза, къонабарашцара цар дог-уйла миштай ха гIерташ. «Догматикаш» эшац къонабарашта, шоашта хетар хьалхатетта хьехамчаш а безац. Царна эш шоай къоналша а дог-уйланца а дIаувргбола, шоай идеяш хьаллоацаргйола, хIаьта эшача метте шоай га доаккхаргдола коммунисташ. Дагардалац цу хьакъехьа М. С. Горбачева XIX Ерригсоюзни партконференце аьнар. Къаьнарча «оамалашта духьалъяла а кердача, бокъонца долча вахара чулоацамца ший болх-моттиг дIаяхьа а комсомола низ корабоагIаргхиларах тийша ва со, йоахар цо. ХIаьта оаха коммунисташа, шун оагIув хьал а лоацаргба.

Цар оагIув хьаллоацаргбола коммунисташ ба оаха тхоай комсомольцашта юкъе бахийтараш а. Царех цаI ва партбюро секретара заместитель Я. А. Местоев. Дукха веза комсомольцашта шоай уйланца, шоай къоналца дIайийна коммунист! Цар дагардар, дагадоаллар чакхдаккха моттиг лох цо. Масала, перестройка йолаеннача хана шоайла вIаши тара йоаца дукха уйлаш дагаухар къонабарашта. ХIаьта а шоашта дагар дар дукхагIа долча даькъе «саьн тIехьашка» дувца дезаш хулар уж. Вай йийца дискуссионни къонабарий клуб вIашагIъеллар Местоева. ХIанз ше цун кулгалдеш а ва.

Иштта къонабарий инициатива хьаллоацаш, царна гIо - новкъостал деш ба комсомолера кхыбола коммунисташ а—верригаш а 10 саг. Фабрика комсомола комитета секретарь Р. Ажигова ше а я коммунист.

Цхьабакъда, проблемаш, кхоачамбоацараш кIезига дац. Къонабарий хьинар а инициатива а эшаш да, масала, художественни самодеятельноста коллектив вIашагIйоллар. Тайп-тайпара таланташ йола иллинчаш, халхархой, пандарчаш, музыкальни инструменташ лакха ховш бола нах болаш ба. Доацар фуд? Хьалхавала саг. Иштта тесса йисай фабрике спорт а. Партбюро мелал я цунна бехке, хIана аьлча, цIенхаштта цу дешага хьажадац тхо хIанзалцца. Цу тайпара кхоачамбоацараш ца хилийтара тхоай зIамагIа болча гIончий гIулакхаш кхы а дикагIа леларгдола наькъаш лохаш да тхо.

Л. ПЛИЕВА,
Назранерча трикотажни фабрика партбюро секретарь.

ГРАЖДАНСКИ ОБОРОНАНА КИЙЧА ХИЛА

Укх дешара шера Граждански оборона эргайоаккхаш Нохч - ГIалгIайчен военизированни йоацача формированешта шоай декхараш кхоачашдеча цхьадола хIамаш карагIдаьннад. Эггара хьалха белгалдаккха доагIа планагIа оттадаь дешара декхараш кхоачашдара шоай бола бехктокхам цар лакхбар, Граждански оборона кхыдола гIулакхаш кхоачашдар.

Граждански оборонага керттера кийчдалар да Iалама хатар хиннача, йоккхий производственни авареш хиннача, дукхха нах боабеш тIом хиннача де дезача гIулакхех баха нах дIаккхетабар. Уж дика довзаш волчох мара хулалургвац этта хьал нийса довзаргдола, цига де дезар кхетадергдола Граждански оборона бокъонца вола бIухо.

Нах Граждански оборонага Iомабелга дика вIаштIехьдаьккха, шоаш болча Граждански оборона гIулакхаш болхлоша, колхозхоша, дешархоша дика кхоачашдеш моттигаш кIезига яц. Уж гIулакхаш дика кхоачашду «Грознефтеоргсинтез» объединене (Граждански оборона начальник П. А. Кошелев) «Старогрознефть» НГДУ (Гр. оборона начальник С. И. Подлинаев), В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе (Гр. оборона начальник В. И. Саламатин), кхычахьа а. Хьал теттара чоалхане эттача дикагIа а говзагIа а кийчлу уж. Цудухьа цар хадданза йоакхо ю индивидуальнии коллективнии лоравалара средстваш дика лоаттаяра, военизированни йоаца формированеш эшача хIамашцен приборашцеи Iалашъяра. Цу предприятешка йилла а пайдане болх беш а я говзал Iомаяра материальни база. Цар опыт шерра дIайоаржае йоагIаш я.

Iалама хатарашка иштта кийчденна хилар хьахьехар укх шера вай республике доккха лоа дилла, лаьтта текха, мохк аьга моттигаш хиннача хана. Иштта низткъала моттигаш эттача Граждански оборона гIулакхаш ка йоалаш а дика а кхоачашдулургхилар дIахьекхар хиннар дIадовзийтарен бувзамен службаша (начальникаш Г. Г. Янин, А. З. Хант). Лаьтта текха зезулам даьннача доккхий гIулакхаш дир Ножай-Юрта района Граждански оборонас (начальник Манцаев Ибрагим Магомедович).

Граждански оборона военизированни йоаца формированеш кийчъеча лоархIамечарех да тайп-тайпарча формашка беш бола политически болхи Граждански оборона пропаганден. Вай йолаш я дукхха нах боабеча герзах нах лорабара, Iалама хатара кIалхарбахара граждански оборона декхараш дIадовзийтара объекташ. Царех я «Грознефтегеофизика» производственни объединени, «Геофизически тохкамий» НИИ, бурув деттача балхий Старопромысловски управлени, Граждански оборона начальникаш Н. П. Лемасев, А. Б. Винницкий, С. М. Осколков а болаш. Цига хIаранена дIадовзийт оборонни гIулакхашка ший де дезар а моттиг а.

Бакъда, массанахьа дац гIулакх иштта. Халкъа боахама цхьайолча объекташка наха довзийтац Граждански оборона гIулакхаш, формана ю занятеш, безаме хилац ладувгIараштa. Балха боацача бахача наха уж гIулакхаш хила мадоаггIара дIахьехац жилищно-коммунальни службашеи домоуправленешеи. Граждански оборона гIулакхаш башха теркалдац предприятей цхьаболча Граждански оборона начальникаша. Царех ба «Чечингагропромстрой» СПМК-6 йолчара Х. С. Идрисов, Терско-Юрта бассейни управленера Л. М. Яндарбиев. Цига болхлоштен гIулакхерча нахан Граждански оборона йовзийтара оттаяь план а яц, деш хIама а дац. Нах тIема а кхыча а кхерамах лорабара, Граждански оборона вIаштIехьъяккхара приказ дац, болх сецача хана болхлошка Граждански оборона дIайовзийтара схема яц, говзал Iомаяра материальни база, гойтара агитаци яц. Индивидуальни лоравара средстваш хьакхоачаш хилац.

Цу предприятей кулгалхой юстарбаьннаб Граждански оборонана.

Иштта хьал да Нохч-ГIалгIай автодорремстроя ДРСУ, ССМУ-1, 131 гIишлон-монтажни поезде. Бакъда, хIанз а ха я Граждански оборона хьакъехьа динза дисар 1 октябре денз доладенна 27 октябре кхачалца хургдолча месячнике кхоачашде. Месячник латтача хана авареш хиннача даьнна зе дIадаккхара хьакъехьа де дезараш довзийта ха я. Занятеш цIенхаштта программагIа е еза, индивидуальни лоравалара, кхачен хийи ца толхадайтара средстваш йовзийташ, дагайохаргйолаш чIоагIъеш. Юрта баха нах Iомабе беза цIенош, хьайбаш чудоахка помещенеш айхха дIакъовла ховргдолаш. Из деш бахача наха патриотически кхетам бала беза.

Парте документаш тIа аьннад Граждански оборона эргаяьккха тоае еза, къахьегамхошта юкъера, къаьстта кагирхошта юкъера тIема-патриотически болх тоабе беза. Из де декхарийла я партийнии советски органаш.

Берригача наьха, къахьегама коллективай теркам тIабахийта беза Граждански оборона гIулакхаш цIенхашта хилара, нах лорабара гIишлош хьалъяра, царга хьожаш хилара, царех рациональни пайда эцара, нах лорабара, сооруженеш яхкара, царна кулгалдергдола нах Iомабара, военизированни йоаца формированеш хьахилийтара.

Граждански оборона дIайовзийтача боккха лоархIам болаш я культура учреждениеш, профсоюз, комсомол, ДОСААФ, ЦIе ЖIарг, «Знание» общество, телевидени, радио, кепайоазув.

Авареш, катастрофаш хинна, Iалама хатар даьнна (уж вайцига хулаш а да) зе-зулам ийкха хьахиннар дIадаккхара де дезараш дувцаш йола рекомендацеш оттаьй укх шера НГIАССР культура Министерствос. Уж лаьрхIа я къахьегамхошта Граждански оборона йовзийташ культурно-просветительни учрежденеша безача балха. ХIара библиотеке хилийта дезаш лаьрхIад «Военные знания», «Советский Красный Крест» яха журналаш, «Красная звезда», «Советский патриот» яха газеташ.

Граждански оборона дIайовзийтача бизза пайда эца беза кинох.

Наьсарен райисполкома культура отдело (заведующи Хаутиев Заьламхан) культпросветучреждений директорий совещанешка хан-хан наьха уттаду Граждански оборона дIайовзийтара декхараш. Ерригача клубашка оттадаь да Граждански оборона фото-стендаш, библиотекашта яздаьд «Военные знания» яха 18 журнал.

Дикка болх бу Граждански оборона дIайовзийташ облсовпрофи цун комитеташи. Художественни фильм хьокхалехьа хьалха культура дворецашка, клубашка, кинотеатрашка Граждански оборона фильмаш хьувкх. Иштта дола 35 фильм хьекхад.

Союза юкъарча библиотека (директор Л. Г. Коренцова) кIийлен тIа хIара шера библиотекай заведующей семинараш ю Граждански оборона дIайовзийтара балха методаш хьехаш.

Ерригача 32 библиотеке оттадаь да «Ер ховш хила декхарийла ва хIаравар» яха стендаш. Цига МПВО ветеранащцеи Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа дакъа лоацаш хиннарашцеи цхьана вIашагIкхеташ читательски конференцеш ю граждански оборона дешаш дувцаш.

Граждански оборона дIайовзийтара боккха лоархIам болаш я комсомольски организацеш. ВЛКСМ райкомаш, юкъхьанцара организацеш декарийла я Граждански оборона месячникаш денней юкъе дакъа лацара планаш хила. Граждански оборона лоравалара сооруженеш еча, говзал Iомаяра материальни база юллача, гойтара агитаци кийчъеча дакъа лаца, балха боацача наха Граждански оборона дIайовзийта. Бакъда, цхьайола комсомольски организацеш юстара латт цу гIулакха. Масала, царех я ВЛКСМ Ножай-Юрта, Шелковски, Гудермесски райкомаш (секретараш ни. Аласханов Iарби, Шкарин Андрей, Абастов Ахьмад), кхыяраш.

Граждански оборона месячника юкъе доагIаш дола дакъа лацац НГIАССР МВД ГО цIи ялара духьаларча службас (начальник А. В. Щербина), хоам бареи бувзамеи ГО службас (начальник З. А. Хант, ГО инженерни службас (начальник И. М. Селезнев), кхычар.

Месячника юкъе вIалла дакъа лацац жилищни боахама производственни тресто (начальник Б. С. Эльдербиев), подземметаллозащита конторас (начальник В. Н. Фирсов), «Грознефть» ПО автонаькъа управлене (начальник В. И. Лавренко), кхычар.

Месячника юкъе дика дакъа лоац Шелковски района «Красный пахарь» колхоза Граждански оборона штабо (начальник М. И. Бузина), Ленински районни розничны торгови объединене (начальник А. М. Малинин), НГI агропроминдустрия ЖБК заводо (начальник Н. И. Дружинин), кхычар.

Граждански оборона месячник латтача хана Граждански оборона дIайовзийташ паха юкъе болх бе беза ДОСААФ, ЦIеча ЖIарга районнии юкъхьанцарчеи организацеша, «Знание» общества организацеша, культура учрежденеша.

Месячник латтача хана баьча балха опытах пайда эца беза дIахо йодача хана республика Граждански оборона ерригача системе.

И. КОНОВАЛОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Граждански оборона штаба начальника помощник.

Мишта ду шоана гIулакх

Нах раьза хургболаш

Укх тIеххьарча хана вай мехка Iалаьмате чIоагIа йоакхо ю бахача наха деш дола бытовой гIулакхаш тоадара, уж тIа-тIа дукхагIа хилийтара, лоацца аьлча, наьха хьашташ мамогга дикагIа кхоачашдара. Цу лостамагIа дукха балхаш ду Долакова Фатима керте латтача Сунженски райбыткомбината коллективо. Шергара шерга дукхагIа хул районерча юрташка хьаийнла, болх бе йолаялийта йола мастерскеш, цехаш, кхыйола объекташ. Из цо ду юрташка бахача наха дIадехарашка а цар хьашташка а хьежжа. Сунженски районерча ворхI юрта болх беш да комбината чудоагIаш дола быта цIеной. ЧIоагIа аьттув болаш да из гIулакх цига бахача наха, хIана аьлча, моллагIа барзкъа тегийта е даккхийта дезаш хилча, кога гIирс хьабайта е цунна ремонт е езаш хилча районни центре а ухаш, ха йоаезаш хилац юрташка баха нах. Царна шоаш бахача юрташка ду уж бытовой гIулакхаш.

ХIанз укх сахьате быткомбината болхлоша, иштта цунна чуйоагIача организацей коллективаша районни центре а иштта юрташка а бахача наха ялхайтта тайпара бытовой гIулакхаш ду. Цар тоаду наьха барзкъаш, индивидуальни заказех тег массе а тайпа хIамаш. Укх тIеххьарча шерашка бахача наха тIатIа дукхагIа шоай доалахьара цIенош хьалдеш хиларца дувзаденна дукха заказаш ду царга аьшка коанаIараш хьаяра. Деха сахьаташ, мебель тоаеш хадданза болх беш мастерскеш я. Иштта цар шоай низаца хьаю керда мебель, юртбоахама лаьрхIа йола дахчан бешкаш. Шоай доалахьа легкови автомашинаш йола нах, уж ехача Грозне аха ца безаш гIулакх а вIаштIехьдаьккхад быткомбината коллективо. Цига болх беш я наьха шоай доалахьарча автомашинашта ремонт яра йола Албаков Мувса керте латта цех. Иштта укхаза болх беш я чурташ деш йола мастерской. Лоацца аьлча, районе бахача наьха хьашташ кхоачашдара цар деш мел дола бытовой гIулакхаш дукха да. Республикерча бытовой гIулакхаш деча министерствана чуйоагIача организацешта юкъе хIара къахьегаш волча сага дIалаьрхIача эггара дукхагIа бытовой гIулакхаш дечарех цаI я Сунженски быткомбината коллектив.

Цун керттердар да комбината болхлой къахьегами царна юкъера социалистически яхьи цун кулгалхочо Долакова Фатимас, общественни организацеша кхетамца вIаштIехьъяккхар. Шоай декхараш цIена кхоачаш а деш, доагIар хьадех цар шоай карарча производственни участкай коллективашкара. Хадданза тIахьожам лоаттабу пачхаьлкхен плани тIаийца декхараши мишта кхоачашду хьожаш. Яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, цунах боагIача хьисапе пайда ийбайт. Цудухьа Долакова Фатима керте эттача денз цхьа шу дIадахадац комбината коллективо пачхаьлкхен план кхоачаш ца еш. Долче, цкъа санна дукхаза а, цо балха тIа даьха къахьегама толамаш белгала а доахаш, КПСС Сунженски райкомен райисполкомен, республика бытовой гIулакхаш деча министерства Сийлен грамоташи ахчан премеши тийннай цунна. ДIадахача бIарччача шера производства культура лакха йолаш чакхъяларах комбината коллективана хьожайир хьалхара моттиг. ХIаьта дукха ха йоацаш цун производственни хьокхамаш белгала а доахаш, цунна елар министерства карара кара тела ЦIе вымпели ткъо тума ахчан премии.

Цу совгIаташа кхы а дикагIа болх бара шоаш тIахьехилга кхетадеча комбината производственникаша шоай хьинар кхо ца деш къахьег шийтталагIча пятилетка дийлагIча шера. Дерригача технико-экономически хьокхамий ийс бетта задани тIеххоачашъяьй цар. Пачхаьлкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цар цу юкъа бахача наха даь бытовой гIулакхаш кхо эзар сома маьха да. ЙоагIачул дукхагIа маьхалъяьккхай ши эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Укх шера цхьоалагIча январе денз самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа къахьегаш я комбината коллектив. Долче, цун производственни хьокхамех керттерчарех цаI ба пачхаьлкхенна пайда белга. Цу даькъе а дика кайоалаш къахьег цо. Ер шу долаелча денз 51 эзар сом пайда баьб комбината болхлоша пачхаьлкхенна. Из хул планагIа лаьрхIачул цхьа эзар сом дукхагIа.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, хадданза социалистически яхье хьалха латтаци башха-дика производственни хьокхамаш доахаши йола къахьегама коллективаш, болхлой кIезига бац комбинате. Царех я Резникова Валентинай шоллагIча ателье, Шадиева Лиза керте латтача бахача наха дукхха хIамаш тегача цеха, Цечоева Азас кулгалдеча Нестеровски быта цIен коллективаш. ХIаьта шоай новкъосташта дог гIоздоаха толамаш доахаш хиларца даим хьокхам а телаш, хьинаре къахьегаш ба къона коммунисташ, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат йола хIамаш тегар Тохова Мовлатхан, швея - мотористка Дзейтова Наташа. Уж шаккхе а хьинаре къахьегаш хиларал совгIа заочно институте дика дешаш а ба. Шоаш лелаеча коммунист яхача цIера сий хадданза лакхалоаттадеш хьабоагIарех ба уж.

К. БАШИРОВ.

Дуьненан дехьара

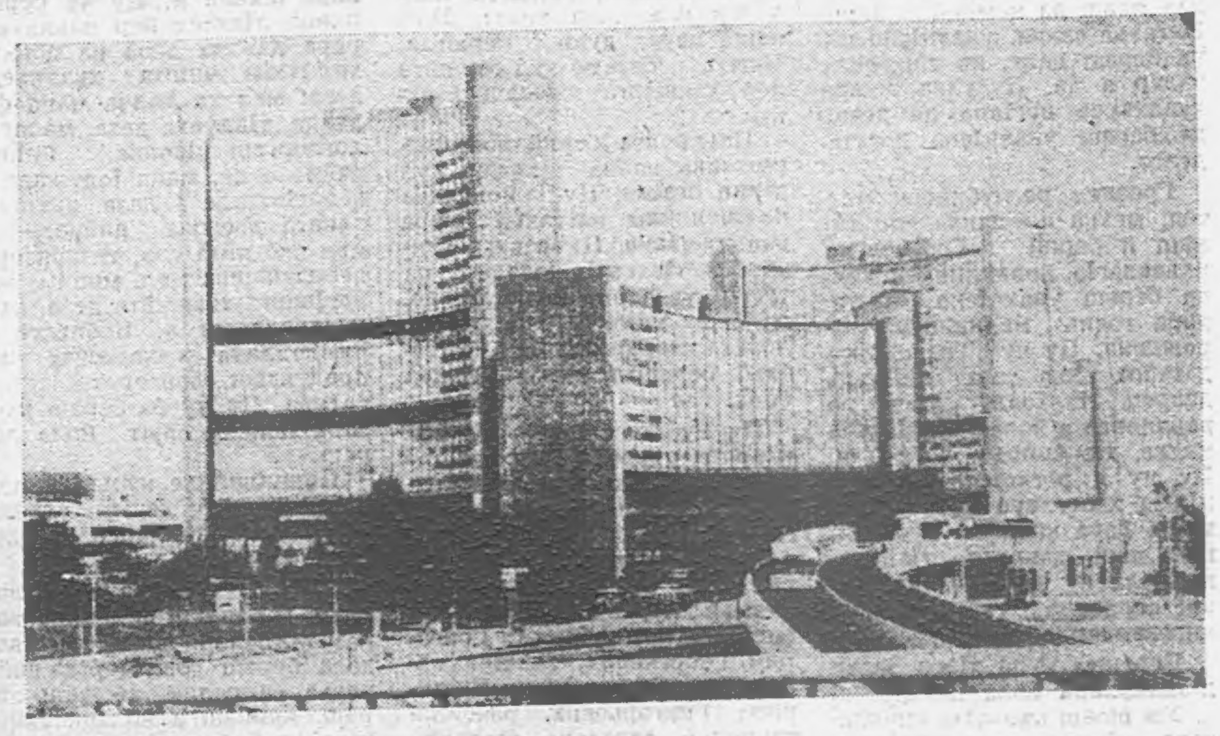

АВСТРИ. Вена — дунен кхоалагIа город я (Нью-Йорк, Женева, дIаяьлча) ВIашагIкхийттача Къамий Организаце машар, кхерамзле чIоагIъяра, цхьана гIулакхаш лелалделга дегIадоаладара бола ший лоархIаме болх сигала бесарча байракха кIал чакхбоаккхаш йола. Австрийски столице я ООН центральни учреждениеш, хIаьта иштта МАГАТЭ а ЮНИДО а санна йолча йоккхийча дунен халкъашта юкъерча организацей штаб-квартираш а.

СУРТА ТIА: ООН венски центр (укхаза цунах оалаш ма хиллара; «Уно-сити»). Укх шера цо ший итт шу дизар дезду. Дунал берда йисте латтача лакхача зданей хIанзарча ханарча комплексо дIалоац 180 эзар квадратни метр.

АДН—ТАСС сурт.

Японе совцаш яц герзаш Iоадара; японски архипелага территоре тIа американски бIу латтара духьаларча протеста, мехка ядерни йоаца статус лораяра йола акцеш.

СУРТА ТIА: тIема духьаларча манифестаце дакъа лоацаш яр — каьхатах яь гIарагIуралгаш — машара символаш бе йоахка Сайтама префектура университета студентка.

Джапан пресс — ТАСС.

Калейдоскоп

С МАДРИДЕ НУЛЕЛ ЛОХЕХЬА ШЕЛАЛ ЭТТАЧА

1986 шера цIаьхха шелал эттача хана Мадридера къен чубаха цIа доацен нах байначул тIехьагIа «шелалах нах лорабарах йола» чрезвычайни план тIайицар городской совето. Нагахьа санна шелал кхаь градусага кхоачаш лохъелча чубаха цIа доацаш шелал дIаяллалца помещенешка бига лаьрхIа яр из. Из деш Мадрида муниципалитето арендагIа хьаийцадар госпитала цхьа дакъа цамогаш болча, цIа доацаш лелача нахага хьажаран дарба даран.

Цу хана денз «Шелалах нах лорабара» операци ю хIара шера октябре ноябре. Бакъда, чубаха цIа доаца испански нах чIоагIа дог долаш хиннаб: муниципалитета Iаьдало шоашта деш дола уж гIулакхаш вIалла хьатIаьаца тигац цар, кортамукъа а болаш балар толашагIа хет царна.

ТIаккха царна кхыдола гIулакх де дезача эттар муниципалитет. Укх шера городской совето договор йир мадридски метро компанеца, цо Iай шелал эттача хана лаьттан кIалхара ши станци бийсана а дIакъовларгйоацаш.

АПН корр.

Хьахоададу моттиг

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ — МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

Хьамсара газет дешараш!

Тха газет яздайта шоана аттагIа хургдолаш оаха кепатох ер абонентни бланк. Цун тIехьашкахьара оагIув я укхаза шоана гуш яр. Бланка хьалхашкахьара оагIув — йиьлагIча оагIо тIа.